

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

3, 5, 6, 2, 4, 1

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete, foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

2 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat door het invoeren van presentiegeld ook minder draagkrachtige burgers in staat werden gesteld tijd vrij te maken voor het bijwonen van de volksvergadering (want zij kregen nu een vergoeding voor gemiste arbeidstijd), waardoor besluiten door een meer representatieve groep / niet alleen door rijke burgers werden genomen.

3 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit de bron kan worden afgeleid dat volken die zich willen onderwerpen mild behandeld worden / dat vroegere tegenstanders tot hulptroepen worden gemaakt, wat de tactiek was waardoor het Romeinse Rijk steeds groter kon worden 1
- De invallen van Germaanse volken zoals in de bron beschreven, leiden uiteindelijk tot de ondergang van het Romeinse Rijk 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De middeleeuwen

4 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Galbert schrijft om de mensen aan te sporen te bidden voor de ziel van Karel / het martelaarschap van Karel te verkondigen 1
- Galbert vertelt over de (volgens hem onmogelijke) snelheid waarmee het nieuws zich verspreidt om te suggereren dat de dood van Karel is omgeven met wonderen / dat God door middel van wonderen ingrijpt in het dagelijks leven 1
- wat past in het middeleeuwse mens- en wereldbeeld waarin religieuze / bovennatuurlijke verklaringen een hoofdrol spelen / er minder / nog geen sprake is van empirisch onderzoek 1

5 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- De opkomst van de handel (over langere afstanden) 1
- bracht betere verbindingen met zich mee (waardoor het mogelijk werd dat nieuws zich sneller over grote afstanden verspreidde dan voorheen) 1

6 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Net als artsen in de Renaissance:

- maakt Ya'qub gebruik van geneeskundige kennis uit de oudheid (Galenus) en 1
- benadert Ya'qub de ziekte op wetenschappelijke / empirische wijze (door onderzoek te doen) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Vroegmoderne tijd

7 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Een bestuurlijke ontwikkeling in de zestiende eeuw is dat overheidstaken steeds vaker uitgevoerd werden door (juridisch) geschoolde ambtenaren / leden van de burgerij 1
- Dit past bij gegeven 1 of bij gegeven 2, omdat die laten zien dat Montaigne een ambtelijke carrière doorliep dankzij de opleiding die hij volgde / terwijl hij tot de burgerij behoorde 1
- Een culturele ontwikkeling in de zestiende eeuw is de hernieuwde belangstelling voor het erfgoed van de klassieke oudheid / de Renaissance / het humanisme 1
- Dit past bij gegeven 3, omdat Montaigne een klassieke opleiding gevolgd heeft / zich in zijn werk liet inspireren door de klassieke oudheid / zich wijdde aan filosofie, studie en schrijven 1

8 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Door het optreden van Luther op de Rijksdag in Worms had een aantal Duitse vorsten de kant van Luther / voor het protestantisme gekozen (waardoor ze in oorlog raakten met Karel V) 1
- Omdat door het vredesverdrag de Duitse vorsten zelf de godsdienstpolitiek in hun gebieden mochten bepalen, was Karel V er niet in geslaagd de religieuze eenheid in zijn rijk te bewaren / het protestantisme te verslaan (wat als een nederlaag voor Karel V kan worden gezien) 1

9 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De handhaving van Willem van Oranje als stadhouder brak met de bestaande staatsstructuur, omdat de stadhouder tot dan toe werd benoemd door de landsheer / omdat een besluit van de landsheer werd genegeerd 1
- De verklaring van de Staten van Holland dat Willem als beschermheer van alle Nederlandse gewesten kon optreden, brak met de bestaande staatsstructuur, omdat ieder gewest soeverein was / zijn eigen besluiten kon nemen (waardoor de Staten van Holland dit niet konden besluiten voor alle gewesten) / omdat één stadhouder voor alle gewesten niet voorkwam 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 1

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Willem van Oranje had (in dit beginstadium van de Opstand) zo veel mogelijk medestanders nodig, met dit voorstel wilde hij de tweespalt tussen rooms-katholieken en protestanten wegnemen.

11 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat Amsterdam de Spaanse koning nog trouw bleef / nog niet naar de Opstand was overgegaan / de Alteratie van 1578 had nog niet plaatsgevonden.

12 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

De Antwerpenaren tot wie de auteur zich richt, menen dat een natuurlijke heer nooit mag worden afgezet / dat men nooit een vreemde heer mag aanvaarden, wat verwijst naar de afzwering van Filips II / de uitvaardiging van het Plakkaat van Verlatinge in 1581.

13 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat:

In het pamflet wordt gesteld dat het volk / de gewesten onder bepaalde voorwaarden / met een zeker doel de macht overdraagt / overdragen aan de vorst, en als de vorst die voorwaarden schendt / zijn macht voor een ander doel gebruikt, hoeven de gewesten hem niet meer te gehoorzamen / mogen de gewesten hem de macht weer ontnemen, wat past bij het sociaal contract volgens Locke.

Opmerking

Alleen met een juiste verwijzing naar het pamflet worden 2 scorepunten toegekend.

14 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

3, 5, 1, 6, 2, 4

Opmerking

Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder complete, foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

15 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Sieyès heeft kritiek op de politieke verhoudingen in Frankrijk, omdat hij stelt dat de derde stand geen toegang heeft tot eervolle / openbare ambten / dat openbare ambten bezet worden door leden van de bevoorrechte standen 1
- Het bijeenroepen van de Staten-Generaal leidt uiteindelijk tot de Franse Revolutie, waarin de standen worden afgeschaft 1

16 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit Robespierres (twee van de volgende): 2
 - afkeer van de slavenhandel / afkeer van het bezit van slaven
 - afkeurende beschrijving van een edelman
 - kanttekeningen bij bezit in het algemeen
- blijkt dat hij de maatschappelijke orde niet als gegeven aanvaardt (wat past bij de radicale stroming in de Verlichting) 1

Moderne tijd

17 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Er wordt een 'constitutioneel' handvest (een grondwet) uitgevaardigd / Lodewijk XVIII zegt het handvest uit te vaardigen omdat het volk een handvest verlangde / Lodewijk XVIII zegt rekening te willen houden met de vooruitgang van de kennis en de veranderingen die daaruit zijn voortgekomen, wat aansluit bij de democratische revoluties van de voorgaande periode, die streefden naar een constitutie / grondwet 2
- Het handvest wordt echter uit vrije wil / op gezag van de koning uitgevaardigd / als gunst door de koning aan het volk verleend, wat past bij de Restauratie, die het autocratische karakter van de monarchieën wil handhaven 2

Opmerking

Alleen met een juiste verwijzing naar de bron worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximumscore 4

Uit het antwoord moet blijken dat (twee van de volgende):

- negentiende-eeuwse liberalen vinden, net als Sièyes, dat de derde stand / de burgerij de politieke macht zou moeten hebben.
- negentiende-eeuwse socialisten vinden, net als Sièyes, dat er meer gelijkheid in de samenleving moet komen / dat de emancipatie van diegenen die werkzaam zijn in de landbouw en industrie op gang moet komen.
- negentiende-eeuwse nationalisten vinden, net als Sièyes, dat de natie een belangrijk uitgangspunt vormt / dat het volk / de derde stand zich in de natie verenigt.

per juiste combinatie van negentiende-eeuwse politieke stroming en een opvatting uit de bron

2

19 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Volgens voorstanders van opname van het borstbeeld van Luther had hij met zijn Duitse Bijbelvertaling bijgedragen aan het ontstaan van een gemeenschappelijke taal, waardoor Duitsers zich met elkaar verbonden voelden 1
- Volgens tegenstanders van opname van het borstbeeld van Luther had hij met zijn kritiek bijgedragen aan de kerkscheuring, waardoor (protestantse en katholieke) Duitsers tegenover elkaar kwamen te staan 1

Opmerking

Alleen als er een verband wordt gelegd tussen Luther en de Duitse culturele eenheid, worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
20	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bismarck voerde een alliantiepolitiek waarbij hij via diplomatie de machtsverhoudingen wilde behouden (om de positie van Duitsland veilig te stellen) • De tekenaar geeft de mening weer dat Bismarck de internationale verhoudingen bepaalt / in de verhouding tussen Groot-Brittannië en Rusland een doorslaggevende / bemiddelende rol speelt • door (twee van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – Bismarck af te beelden als (machtige) wisselwachter. – de wissel (die bepaalt of de treinen Groot-Brittannië en Rusland op het juiste spoor blijven) af te beelden. – Groot-Brittannië en Rusland af te beelden als treinen op een ramkoers / die kunnen ontsporen. <p><i>Opmerking</i> <i>Er mogen alleen scorepunten worden toegekend voor verwijzingen naar de prent als de mening in de prent juist wordt weergegeven.</i></p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>2</p>
21	<p>maximumscore 4</p> <p>In een juist antwoord worden twee ideologische overeenkomsten tussen de nationaalsocialistische ideologie en de opvattingen van het <i>Völkischen Block</i> genoemd die uit het affiche kunnen worden afgeleid, bijvoorbeeld: Deze nationaalsocialisten voelen zich thuis bij het <i>Völkischen Block</i> door (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – het antidemocratische karakter zowel van de nazi's als van het <i>Völkischen Block</i>, wat naar voren komt in de vuist die het parlement aan stukken slaat. – het nationalistische karakter zowel van de nazi's als van het <i>Völkischen Block</i>, wat naar voren komt in het noemen van de Groot-Duitse Volksgemeenschap. – het gebruik zowel door de nazi's als door het <i>Völkischen Block</i> van symbolen als de swastika in het affiche. – het gewelddadige optreden zowel door de nazi's als door het <i>Völkischen Block</i>, wat naar voren komt in de vuist. – het afwijzen van maatregelen van de Weimar-regering, wat naar voren komt in het weggoeien van allerlei wetten en maatregelen. 	<p>2</p>
	<p>per juiste combinatie</p>	<p>2</p>
22	<p>maximumscore 1</p> <p>Kern van een juist antwoord is: Er vond economisch herstel plaats (door het Dawesplan), waardoor de aanhang van radicale partijen afnam / de animo afnam voor radicale partijen als het <i>Völkischen Block</i>.</p>	<p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
23	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het veroveren van <i>Lebensraum</i> in Oost-Europa was een hoofddoel • waarvoor de Duitse bezetters in Oost-Europa harder / meedogenlozer optraden om ruimte te creëren voor 'Ariërs' dan in West-Europa (dat diende als rugdekking) 	<p>1</p> <p>1</p>
24	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>Uit deze beschrijving blijkt dat de Russische sergeant-majoor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het ontstaan van het nationaalsocialisme verklaart vanuit het kapitalisme (wat voortkomt uit zijn marxistische opvatting) • stelt dat Duitsland goed af zou zijn met een socialistisch / communistisch / pro-Russisch bewind, wat vooruitloopt op het uitbreiden van invloedssferen in de Koude Oorlog 	<p>1</p> <p>1</p>
25	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Herblock geeft de mening weer dat de beschuldigingen tegen (vermeende) communisten in de Verenigde Staten (voortkomend uit het McCarthyisme) niet gebaseerd zijn op deugdelijk bewijsmateriaal / iedere Amerikaan tot verdachte kunnen maken • wat hij duidelijk maakt met twee van de volgende verwijzingen naar de prent: <ul style="list-style-type: none"> – de uitgezaagde schutting – de tekst op een schutting als bewijsmateriaal – de verwijzing naar het gewone volk (op de schutting) 	<p>1</p> <p>2</p>
<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Er mogen alleen scorepunten worden toegekend voor verwijzingen naar de prent als de mening in de prent juist wordt weergegeven.</i></p>		
26	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stalin stelt dat de Verenigde Naties in handen zijn van de Verenigde Staten en worden ingezet om wereldheerschappij te verkrijgen / als agressor moeten worden gezien in het Korea-conflict • wat past bij het vijandbeeld binnen de Sovjet-Unie, waarbij ervan uit wordt gegaan dat de Verenigde Staten uit zijn op wereldheerschappij / het vernietigen van de Sovjet-Unie • Stalin stelt dat de kapitalisten in Latijns-Amerika op oorlog uit zijn • wat past bij het vijandbeeld van een agressief westers kapitalisme 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

27 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Met (een van de volgende): 1
 - de verwijzing naar Kennedy's toespraak in West-Berlijn in 1963
 - Gorbatsjovs uitspraak van solidariteit met de Oost-Berlijners
- geeft Haitzinger de mening weer dat Gorbatsjov zich opstelt achter de wens van de Oost-Duitse bevolking naar meer vrijheid / hervormingen (glasnost en perestrojka) zoals in de Sovjet-Unie 1
- Met (een van de volgende): 1
 - Honeckers voorkeur voor de aanpak van de Chinese Communistische Partij
 - de verwijtende blik / de gedachte van Honecker richting Gorbatsjov
- geeft Haitzinger de mening weer dat Honecker kiest voor de harde lijn / elke vorm van verzet tegen zijn beleid de kop wil indrukken 1

Opmerking

Er mogen alleen scorepunten worden toegekend voor verwijzingen naar de prent als de mening in de prent juist wordt weergegeven.

28 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De bron vormt een illustratie bij:

- 'de ontwikkeling van pluriforme en multiculturele samenlevingen', omdat er reclame wordt gemaakt voor een Caribische muziekstijl / reggaemuziek 1
- 'de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen', omdat het affiche nieuwe leef- / muziekstijlen laat zien / er blijkbaar sprake is van een jongerencultuur 1

Opmerking

Alleen als een juist kenmerkend aspect van de tweede helft van de twintigste eeuw met een passende verwijzing naar de bron wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend.

Bronvermeldingen

- bron 1 Ammianus Marcellinus, Julianus, de laatste heidense keizer, Amsterdam 2013, pag.66
- bron 2 Bert Demyttenaere (vert.), Galbert van Brugge, de moord op Karel de Goede, Leuven 2002, pag. 129 en 131
- bron 3 Jan Vandeburie, De kruistochten en de verspreiding van Arabische geneeskundige kennis in de 12de en 13de eeuw, 2012, pag. 18
- bron 4 ontleend aan: Een trouwe waarschouwighe aen de goede mannen van Antwerpen, anoniem, zonder plaats en jaartal
<https://play.google.com/books/reader?id=bthBAAAACAAJ&printsec=frontcover&output=reader&hl=nl&pg=GBS.PP3>
- bron 5 J. Demey en R. Dhondt, Ons verleden in documenten, Lier 1974, pag. 449
- bron 6 ontleend aan: Peter McPhee, Robespierre, A Revolutionary Life, Yale University Press, New Haven 2012, 184
- bron 7 ontleend aan: <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/les-constitutions-de-la-france/charte-constitutionnelle-du-4-juin-1814.5102.htm>
- bron 8 http://www2.klett.de/sixcms/media.php/229/ab_430114_n799yf_karikatur.pdf16-074dv
- bron 9 <http://www.akg-images.de/C.aspx?VP3=SearchResult&VBID=2UMESQZYRCKZ4>
- bron 10 Een vrouw in Berlijn, Dagboek aantekeningen van april tot juni 1945, Amsterdam 2004, pag. 82-84
- bron 11 Haynes. Johnson en Harry Katz, Herblock, the Life and Work of the Great Political Cartoonist, New York 2009, CD-bijlage
- bron 12 <http://www.revolutionarydemocracy.org/Stalin/pravda021751.htm>
- bron 13 Horst Haitzinger, Deutschland, Deutschland, München 1990, pag. 32
- bron 14 <http://resolver.kb.nl/resolve?urn=urn:gvn:IISG03:30051001872263&size=large>